

Пішга А.Я.

студент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СТАНОВЛЕННЯ РУХУ ОПОРУ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ В РОКИ НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ 1941–1943 РР.

Початок Другої світової війни між СРСР та Німеччиною повністю змінив світовий уклад життя, не винятком була й Чернігівщина, яка опинилася у вирі конфлікту та військових дій між Радянським союзом та Німеччиною. Одразу ж населення перейшло з мирних рейок життя на військові, коли всі зусилля та сили сконцентрувалися виключно на перемогу та вигнання з регіону нацистів. На рівні держави були прийнято нормативно-правові акти, які регулювали життя в умовах війни, це зокрема Указ Президії СРСР «Про проголошення в окремих місцевостях СРСР військового стану» почало жити в умовах військового часу». На початку становлення Руху Опору, звичайно, що не вистачало організованості та цілісності в організації боротьби як влади так і народу проти ворога. Самого лише патріотизму було мало проти досить організованого та сильного ворога, необхідно було збудувати чітку систему, яка б давала радянській владі переваги не лише у кількісних чинників, але й якісних. Тому для кращої організації радянська влада сформувала новий орган – Державний комітет Оборони на чолі зі Сталіним. Цілком зрозуміло, що в цей період вся влада концентрується в одних руках, в руках Й. Сталіна, яка в принципі й до цього часу сконцентрована виключно в руках Сталіна. Повністю відтепер всі рішення приймалися виключно ДКО на чолі зі Сталіним.

На Чернігівщині від початку бойових дій з указами, які видавалися з Москви, почалися проводитися оборонні роботи різного спрямування: мобілізація, охорона важливих об'єктів державного та регіонального значення. Фактичного населення жили в умовах воєнного стану тому й

умови їхнього життя було відповідними, так, зокрема було введено комендантську годину.

В цей період військові та польові ради мали необмежену владу. Зокрема до основних функцій цих органів влади можна зарахувати:

- 1) боротьба проти панічних настроїв;
- 2) боротьба проти тих, хто розповсюджує чутки [5].

Якщо говорити про настрої тих, хто чинив опір німецькій владі – то сюди можна зарахувати як тих, хто відчайдушно боровся проти нової окупаційної влади так і тих переходив на бік ворога. Було сформовано добровольчі загони, загони народного ополчення. Радянський союз мав достатньо сил, щоб чинити опір німцям. Одразу ж почалася евакуація всього майна та матеріальних об'єктів в глибокий тил, яке справді могли б перевезти тогочасним транспортом. Одразу ж військові органи влади отримали надзвичайні повноваження так як діяв воєнний стан. Ці органи влади одразу ж почали боротися проти тих, хто розповсюджував панічні настрої серед населення. Психологічний стан населення в період становлення Руху опору був на досить низькому рівні ї, але попри це радянська пропаганда досить вміло налаштувала місцеве населення на боротьбу та активний опір німецькій армії. Одними з активних форм більшовицької пропаганди була видана преса, мітинги, збори, радіопередачі, також більшовицька влада активно у фільмах таких як: «Щорс», «Олександр Невський» активно пропагувала брати участь у війні та чинити опір.

Одним з прикладів мітингів, який ухвалив резолюцію, де говорилося про обурення народу щодо нападу німців на СРСР також було висловлено про те, що народ точно буде обов'язково рідну землю до останньої краплі землі. Всі ці мітинги, збори та інші форми радянського пропагандистського налаштування на боротьбу проти німців дали свій результат.

На хвилі мобілізації одразу ж населення повністю змобілізувало власні сили так вже після початку нападу Німеччини на СРСР на Чернігівщині було сформовано 46 батальйонів, 7 окремих рот та 77 взводів орієнтовна їхня сумарна кількість становила 56 346 осіб. Приблизно 150 тисяч осіб брала участь в будівництві оборонних споруд, дзотів [2]. Майже одразу ж організувалася евакуація всього майна, евакуацією керував Л. Каганович, потім з 16 липня його замінив М. Шверник. Евакуація населення та всього майна регулювалася постановою ЦК ВКП(Б) і РНК СРСР від 27 червня 1941 року «Про порядок вивезення і розміщення людських контингентів». Через досить невдалу початкову стадію війни для СРСР було прийнято рішення про те, що техніка, сировина, обладнання має бути вивезене в першу чергу. Інші матеріальні ресурси мали б бути знищені [4].

На початку становлення Руху опору радянське керівництво було просто розгублене та не мали ніякої змоги, через банальну розгубленість

державних органів влади. Так наприклад, коли секретар обкому КПУ)Б) У М. Попудренко робить запис у власному щоденнику»23 серпня 1941 р., 21.30. Почали бомбити Чернігів. Всю ніч був у місті. Крім колективу виконкому на чолі з т. Костюченко, ніхто не гасив пожеж від першої бомби. Міліція та НКВС. Скільки потрібно було зусиль, щоб змусити їх евакуювати міські магазини та склади. 24 серпня [1941 р.]. Вся міліція та НКВС виїхали з міста, кинули місто напризволяще» [1]. Тобто з вищесказаного можна зробити висновок про те, що радянська влада просто тікала і кидала напризволяще українські території й абсолютно за неї не боролася. На початковому етапі в період становлення Руху Опору були сили, які протистояли німцям, так наприклад, частини генерала-майора 5 армії М.І. Потапова проводила оборонні бої в межиріччі Десни та Дніпра, але німці здійснили досить вдалий маневр і вже 9 вересня місто було зайнято окупантами, вже 13 вересня місто зайняли Ніжин, 19 вересня – Прилуки. Протягом двох наступних днів вся Чернігівська область була окупована [5]. Остаточко вся область була окупована 24 вересня 1941 року.

В роки нацистської окупації території Чернігівщини входила у військову зону та знаходилася під управлінням групи армій «Південь» [3].

Отже, на початку власного становлення Рух Опору на Чернігівщині набуває рис патріотичного спрямування. Боротьба проти німців та наростання антинімецьких настроїв відбувалося завдяки вдало прорахованій пропаганді СРСР, яка намагалася змалювати негативні перспективи втрати власних територій, рідної землі, хоча насправді це був маніпулятивний крок, оскільки на той час територія Чернігівщини належала повністю Радянському Союзу.

Список використаних джерел:

1. Щоденник М.М. Попудренка (23 серпня 1941 р. – 19 січня 1943 р.) // Сіверянський літопис. – 2000. – № 4. – С. 52. Див. також: Партизанская война на Украине. Дневники командиров партизанских отрядов и соединений. 1941–1944 / Колл. составителей: О.В. Бажан.
2. Книга Скорботи України. Чернігівська область / Упор. І.О. Герасимов, І.Т. Муковський, П.П. Панченко, Чернігів: РВК «Деснянська правда», 2003. – С. 13.
3. Україна у Другій світовій війні: погляд із XXI століття. Історичні нариси. У 2-х кн. – Кн. 1. – К., 2010. – С. 368.
4. Перехрест О.Г. Українське село в 1941–1945 рр.: економічне та соціальне становище. – Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2011. – С. 130; Бушин М.І., Перехрест І.В. Евакуація матеріальних ресурсів та населення України на початку Великої Вітчизняної війни (1941–1945 рр.) // Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. статей / НАН України. Ін-т історії України. – Вип. 6. – К., 2002. – С. 263–266.
5. Київ у дні нацистської навали (за документами радянських спецслужб / Упор. Т.В. Вронська, А.В. Кентій, С.А. Кокін, О.Є. Лисенко, Г.В. Смирнов. – Київ–Львів, 2003. – С. 15.